

Wcisło-Luraniec, Elżbieta

Sprawozdania ze zjazdu Stulecie paleobotaniki w Polsce, Kraków 22-23 wrzesień 1988

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 34/3, 711-713

1989

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skiej, *Plejstocenie Polski środkowej*, czy ważne studium z 1959 r. *Budowa geologiczna Ziemi Torella (Spitsbergen)* oraz wydana w 1987 r. rozprawa o genezie lessów ukazały się tylko w polskich wersjach językowych. Nic więc dziwnego, że na sesji padały postulaty (L. Lindner, H. Maruszczak) by opracowania te wydrukować po angielsku. Sugerowano konieczność publikacji rozprawy Różyckiego pt. *200 lat geologii w Warszawie*.

Przedstawione wyżej dane o treści dwóch sesji nie upoważniają do wyciągania daleko idących wniosków. Roman Kozłowski i Stefan Zbigniew Różycki, podobnie jak wymienieni poprzednio: Jan Samsonowicz, Józef Zwierzycki czy Edward Rühle, to twórcy dużego formatu. Osobowość każdego z nich kształtowała się jednak w innych warunkach. Niektórzy uważają, że ewolucja jest wynikiem przypadku i wykorzystywanie istniejących możliwości. Ewolucja postawy twórców tak samo podlegała kształtowaniu się pod wpływem różnych okoliczności przypadkowych, ale i świadomie wykorzystanych możliwości. Słuchacze dwóch ostatnich sesji z pewnością stwierdzili jedno: Roman Kozłowski i Stefan Zbigniew Różycki po 1952 r. mieli niewątpliwie podobne możliwości rozwoju zespołów badawczych. Profesor Kozłowski — jak się zdaje — możliwości te wykorzystał lepiej. Stefan Zbigniew Różycki działał w okresie ogromnego zainteresowania poznawczymi i praktycznymi aspektami osadów czwartorzędowych. Przez swe prace przyczynił się do nadania impulsu do pracy geologów i geografów w Polsce. Dwaj nauczyciele niewątpliwie więc przyczynili się do świetności uczelni, w której pracowali.

Inne z organizowanych sesji 1989 r. będą miały odmienną specyfikę. Organizatorzy sesji poświęconej Janowi Czarnockiemu, Tow. Przyjaciół Górnictwa, Hutnictwa i Przemysłu Staropolskiego w Kielcach, zamierzają uwypuklić rolę uczonego w poznaniu regionu świętokrzyskiego oraz rozwoju jego bazy surowcowej i racjonalnej ochrony osobliwości przyrody. I tu również będzie miejsce dla wspomnień, które przedstawi córka wybitnego geologa — doc. Katarzyna Pawłowska.

Sesje poświęcone Krzysztofowi Klukowi oraz Tytusowi Chałubińskiemu w zamierzeniu organizatorów (Zakład Historii Nauk Przyrodniczych IHNOiT PAN i Muzeum Rolnictwa im. K. Kluka, Polskie Towarzystwo Mineralogiczne, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk o Ziemi i Muzeum Tatrzańskie im. T. Chałubińskiego) ukazą dorobek twórców na tle głównych trendów naukowych epok, w których pracowali.

Przedstawione wyżej dane zdają się świadczyć, że polskie środowisko geologiczne wykazuje duże zainteresowanie osiągnięciami poprzedników. W przeważającej mierze nie znajduje ono jednak dokumentacji drukowanej, choć niekiedy bloki referatów biograficznych umieszczane są w „Przeglądzie Geologicznym”. Nie rejestruje się na ogół wspomnień, co jest stratą niepowetowaną. Próby nagrywania wypowiedzi prelegentów na sesjach napotykały na bariery techniczne nie do przewyciężenia. Nie mają także dokumentacji drukowanej piękne wystawy organizowane przez mgr A. Pelca w Muzeum Wydziału Geologii UW, choć dziekan Wydziału prof. P. Roniewicz zapewnił, że znajdzie środki na wydawanie katalogów.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

SPRAWOZDANIA ZE ZJAZDU STULECIE PALEOBOTANIKI W POLSCE, KRAKÓW 22—23 WRZESIEŃ 1988

22 i 23 września 1988 roku odbył się w Krakowie zjazd przypominający początki i historię paleobotaniki w Polsce. 100 lat temu w 1888 roku ukazała się

pierwsza praca F. Tondery omawiająca florę karbonu z Wielkiego Księstwa Krakowskiego. W tym też roku Marian Raciborski rozpoczął opracowanie jurajskiej flory z glinek krakowskich. Stąd rok 1888 uważa się za początek polskiej paleobotaniki (Szafer 1964).

Zjazd został zorganizowany przez Sekcję Paleobotaniczną Polskiego Towarzystwa Botanicznego przy współudziale Instytutu Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk, Instytutu Nauk Geologicznych Polskiej Akademii Nauk oraz Muzeum Archeologicznego w Krakowie. Główni organizatorzy: doc. dr hab. Maria Reymanówna, mgr Elżbieta Wcisło-Luraniec, mgr Jadwiga Ziaja.

Uczestniczyło w tym zjeździe 60 osób z Polski oraz dr W. Zagwijn z Holandii i dr T. Ryłowa z ZSRR. Połowa uczestników reprezentowała ośrodek krakowski, a pozostali ośrodki naukowe z Warszawy, Wrocławia, Poznania, Gdańska, Łodzi i Sosnowca. Były reprezentowane zarówno instytucje botaniczne i geologiczne jak i archeologiczne oraz Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

Zjazd rozpoczął się w dniu 22 września w Muzeum Archeologicznym w Krakowie od zwiedzenia wystawy pt. *Karty z dziejów paleobotaniki krakowskiej* przygotowanej przez dr S. Czarnieckiego z Instytutu Nauk Geologicznych PAN w Krakowie przy współudziale Muzeum Archeologicznego. Wystawa została otwarta przez dyrektora tegoż Muzeum doc. K. Radwańskiego. Następnie dr S. Czarniecki objaśnił dokładnie eksponaty, które obejmowały portrety, fotografie, rękopisy, rycinę, okazy roślin kopalnych oraz prace drukowane geologów i paleobotaników krakowskich sprzed II wojny światowej. Szczególnie interesujące były prace krakowskiego geologa z połowy XIX wieku. L. Zeysznera, w których zwraca on uwagę na istnienie materiałów roślin kopalnych, a także pierwsza praca paleobotaniczna Tondery z 1888 roku. Wyróżniały się prace paleobotaniczne M. Raciborskiego a szczególnie jego monografia z 1894 r. jurajskiej flory kopalnej ogniotrwałych glinek krakowskich. Były też prace jego ucznia W. Szafera szczególnie zasłużonego dla paleobotaniki krakowskiej, a przede wszystkim dla paleobotaniki czwartorzędu i trzeciorzędu. W. Szafer zapoczątkował stosowanie metody analizy pyłkowej w polskiej paleobotanice oraz stworzył metodę izopoli, która pozwala śledzić wędrówki drzew wkraczających na tereny opuszczone przez lodowiec. Interesująca była także część wystawy poświęcona T. A. Bocheńskiemu, który zajmował się florami karbonu. Jego klasyczna praca *Budowa sygliariowych szyszek sporofilowych i sposób ich umieszczenia na pniu* z 1939 r. jest do dzisiaj cytowana w literaturze światowej. Wystawa przygotowana z wielkim nakładem pracy była czynna przez miesiąc i dostępna dla szerokiej publiczności.

Z Muzeum Archeologicznego uczestnicy zjazdu przeszli do Instytutu Botaniki PAN gdzie odbyła się najpierw sesja historyczna. Rozpoczęła się ona referatem doc. dr M. Reymanówny (Instytut Botaniki PAN, Kraków) pt. *Marian Raciborski i Władysław Szafer — ich zasługi dla polskiej paleobotaniki*. Prelegentka scharakteryzowała tych dwóch najwybitniejszych krakowskich paleobotaników i przypomniała ich zasługi dla stworzenia krakowskiej szkoły paleobotanicznej. Następnie mgr B. Słodkowska (Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa) wygłosiła referat opracowany zespołowo przez paleobotaników z ośrodka warszawskiego, przedstawiając w nim szczegółowo historię rozwoju paleobotaniki w Warszawie. Z kolei doc. dr Z. Wójcik (Muzeum Ziemi PAN, Warszawa) przedstawił referat pt. *Dionis Štur i jego wkład do poznania flor kopalnych ziem polskich*. Z. Wójcik przypomniał, że D. Štur z pochodzenia Słowak, następnie dyrektor Zakładu Geologicznego w Wiedniu współpracował przed 100 laty z polskimi geologami szczególnie w dziedzinie badań paleontologicznych w Karpatach. On też ogłosił w 1888 r. pracę zawierającą oznaczenia 10 taksonów roślin z jurajskiej flory ogniotrwałych glinek

okolic Krakowa równocześnie określając wiek tej flory, którą następnie opracował Raciborski. Sesję historyczną zakończył referat dr H. Kmiecik (Państwowy Instytut Geologiczny, Sosnowiec), która mówiła o udziale badań mikroflorystycznych karbonu w dokonaniach polskiej paleobotaniki. Po referatach odbyła się dyskusja, w której podkreślono duży wkład uczonych polskich sprzed II wojny światowej w rozwój nauki w Polsce.

Po południu odbyła się sesja paleobotaniczna w czasie której wygłoszono 5 referatów. Rozpoczęła dr D. Zdebska (Uniwersytet Jagielloński, Kraków), która omówiła nowe poglądy na temat najstarszych roślin lądowych, ich klasyfikacji i tendencji ewolucyjnych. Następnie dr B. Brzyski (Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków) omówił *Nowy anatomiczny takson kalamitu karbońskiego z Górnoląskiego Zagłębia Węglowego*. Tematem komunikatu doc. dr A. Sadowskiej (Uniwersytet Wrocławski) było wstępne omówienie plioceńskiej flory z Gnojnej. Doc. dr E. Zastawniak (Instytut Botaniki PAN, Kraków) w interesującym referacie przedstawiła wyniki kilkuletnich badań szczątków roślin, głównie odcisków liści z górnej kredy i trzeciorzędu Wyspy Króla Jerzego z Archipelagu Południowych Sztetlandów w Zachodniej Antarktyce. Na zakończenie mgr E. Wcisło-Luraniec (Instytut Botaniki PAN, Kraków) omówiła wstępne wyniki badań nad jurajskim owocowaniem *Stachyopitys preslii* z Polski dając jego nową interpretację. Pierwszy dzień konferencji zakończył się w miłej atmosferze spotkaniem towarzyskim w Zakładzie Paleobotaniki IB PAN.

W drugim dniu zjazdu 23 września odbyła się wycieczka *Śladami Zaręcznego i Raciborskiego* w okolicie Krakowa. Dostarczyła ona okazji do zapoznania się z kilku odkrywkami flor kopalnych, a także z budową geologiczną i współczesną roślinnością obszaru położonego na zachód od Krakowa, który był terenem badań krakowskich geologów i paleontologów również 100 lat temu. Po południu odbył się dalszy ciąg sesji paleontologicznej. Dr W. Zagwijn (Geological Survey of the Netherlands, Haarlem), w referacie podsumowującym badania plejstocenu z terenu Holandii dał w oparciu o liczne diagramy pyłkowe przegląd zmian roślinności w tym okresie. Na zakończenie mgr M. Lityńska (Instytut Historii Kultury Materialnej PAN, Kraków) podała wstępne wyniki analizy szczątków roślinnych z neolitycznego stanowiska w Armant (Górny Egipt). Mgr Lityńska przedstawiła również z upoważnienia prof. dr K. Wasylikowej streszczenie jej referatu o badaniach paleobotanicznych w Afryce Północnej. Na tym zjazd zakończono.

Wydaje się, że słuszne było przypomnienie długiej historii polskiej paleobotaniki, a sądząc z reakcji uczestników zjazdu można przypuszczać, że tematy z historii paleobotaniki wejdą do programu również następnych zjazdów Sekcji Paleobotanicznej PTB.

Elżbieta Wcisło-Luraniec
(Kraków)

DZIEJE POLSKICH BADAŃ JĄDROWYCH

W dniu 15 listopada 1988 r., na zaproszenie Sekcji Historii Chemii Polskiego Towarzystwa Chemicznego, przebywający w Polsce Józef Hurwic (em. prof. Uniwersytetu w Marsylii) wygłosił w siedzibie PTCh odczyt *Polskie badania jądrowe w okresie międzywojennym*. Omawiając zakres prac z dziedziny chemii i fizyki jądrowej prowadzonych w polskich placówkach naukowych, prof. Hurwic najwięcej uwagi poświęcił Pracowni Radiologicznej w Warszawie, założonej przez Towarzystwo Naukowe Warszawskie w 1913 r. i wspieranej finansowo przez Kasę im. J. Mianowskiego oraz prywatnych ofiarodawców. Chociaż omawiany w refe-